

समाह्वयम् आक्रोशं कृतवान् संरंभात् क्रोधात् सर्वान्देत्यानेकत्राहूय उपालब्धवानित्यर्थः उपालंभमेवाह असंशयमिति द्विषंतीति मध्यमपुरुषाप्रयोगः क्रोधावेशसूचनार्थः ॥ ५१ ॥ मां अब्राह्मणं उदरे कचस्य पापेन ब्रह्महत्याप्रसंजनेन कर्तुमिच्छति व्यभिचरंति विरुद्धमाचरंति मदुरे ब्राह्मणप्रवेशनेन अंतःपरिपाकः ॥ ५२ ॥ ५३ ॥ तपसः संक्षयो गुरुदरविदारणात् क्लेशं संकीर्णोदरे वासजं ॥

वैशंपायन उवाच सपीडितो देवयान्यामहर्षिः समाह्वयत्संरंभाच्चैव काव्यः ॥ असंशयं मामसुराद्विषंतिये मे शिष्यानां गतान्सूदयंति ॥ ५१ ॥ अब्राह्मणं कर्तुमिच्छंति रौद्रास्ते मां यथाव्यभिचरंति नित्यं ॥ अप्यस्य पापस्य भवेदिहांतः कंब्रह्महत्यानदहेदपींद्रं ॥ ५२ ॥ गुरोर्हि भीतो विद्यया चोपहृतः शनैर्वाक्यं जठरे व्याजहार ॥ वैशंपायन उवाच तमब्रवीत्केन पथोपनीतस्त्वं चोदरेति षुसिब्रूहि विप्र ॥ ५३ ॥ कच उवाच तव प्रसादान्न जहाति मां स्मृतिः स्मरामि सर्वं यच्च यथा च वृत्तं ॥ न त्वेवं स्यात्तपसः संक्षयो मे ततः क्लेशं घोरमिमं सहामि ॥ ५४ ॥ असुरैः सुरायां भवतोऽस्मिदत्तो हत्वा दध्वा चूर्णयित्वा च काव्यं ॥ ब्राह्मीमायां चासुरीं विप्रमायां त्वयि स्थिते कथमेवातिवर्त्तेत् ॥ ५५ ॥ शुक्र उवाच किं ते प्रियं करवाण्यद्य वत्से वधेन मे जीवितं स्यात्कचस्य ॥ नान्यत्र कुक्षेर्मम भेदनेन दृश्येत्कचो मद्रतो देवयानि ॥ ५६ ॥ देवयान्युवाच द्वौ मां शोकावग्निकल्पौ दहेतां कचस्य नाशस्तव चैवोपघातः ॥ कचस्य नाशे मम शर्म नास्ति तवोपघाते जीवितुं नास्मि शक्ता ॥ ५७ ॥ शुक्र उवाच संसिद्धरूपो सिबृहस्पतेः सुतयत्त्वां भक्तं भजते देवयानी ॥ विद्यामि मां प्राप्नुहि जीवनीं त्वं न चेदिंद्रः कचरूपी त्वमद्य ॥ ५८ ॥ न निवर्त्तेत्युनर्जीवन्कश्चिदन्यो ममोदरात् ॥ ब्राह्मणं वर्जयित्वैकं तस्माद्विद्यामवाप्नुहि ॥ ५९ ॥ पुत्रो भूत्वा भावय भावितो मामस्मद्देहादुपनिष्क्रम्यतात ॥ समीक्षेथा धर्मवती मवेक्षां गुरोः सकाशात्प्राप्य विद्यां सविद्यः ॥ ६० ॥ वैशंपायन उवाच गुरोः सकाशात्समवाप्य विद्यां भित्वा कुक्षिं निर्विचक्राम विप्रः ॥ कचोऽभिरूपस्तक्षणाद्ब्राह्मणस्य शुक्लात्यये पौर्णमास्यामिवेंदुः ॥ ६१ ॥ दृष्ट्वा च तं पतितं ब्रह्मराशिमुत्थापयामास मृतं कचोऽपि ॥ विद्यां सिद्धांतामवाप्याभिवाद्य ततः कचस्तं गुरुमित्युवाच ॥ ६२ ॥

॥ ५४ ॥ चादौ ब्रह्मायां मायाभ्यविदित्वयि सति को देवोऽसुरो ब्राह्मणो वाऽविकार्येत् अतस्त्रुदुरभेदनं मम दुःसाध्यमेवेति भावः ॥ ५५ ॥ ५६ ॥ ५७ ॥ न चेदिंद्रः इंद्रश्चेत्त्वं तर्हि त्वामुदरे जीर्णं करिष्याम्येवेति भावः ॥ ५८ ॥ नेति त्वंतु ब्राह्मणत्वादब्रह्मो ममेत्यर्थः ॥ ५९ ॥ भावय जीवय भावितो मया जीवितः कृतघ्नो मा भूरिति भावः ॥ ६० ॥ शुक्रस्य अन्होरवेर्वा अत्यये शुक्लात्यये ॥ ६१ ॥ ब्रह्मराशिं शिवेदराशि ॥ ६२ ॥